Suomen Melonta- ja Soutuliitto ry
Olympiastadion
Paavo Nurmen tie 1
00250 Helsinki
toimisto@smsl.fi
olosuhteet@smsl.fi
https://melontajasoutuliitto.fi/
Päivämäärä: 31.10.2026

Vastaanottaja:
Jukka Korhonen
Ympäristötarkastaja
Suomussalmen kunta

Hanke: Hossanjoen kunnostus
Kohde: Oulujoen vesistöalue, Hossanjoki (ja Alajoki)
Viite: Sähköposti 8.9.2026 otsikko: Hossanjoen kunnostus – lausuntopyyntö

Lausunto

Melonnan huomioon ottaminen Hossanjoen koskikunnostuksissa

Sisällysluettelo

1. Lausunnon valmistelijat ja asiantuntijatausta 2
2. Lausuntopyyntö ja lausunnon tarkoitus 2
3. Käytettävissä ollut aineisto ja tiedot 3
4. Melontaolosuhteiden arvioinnin lähtökohdat 4
4.1 Melonta Hossanjoen tyyppisillä jokireiteillä 4
4.2 Yleistä melonnan huomioon ottamisesta koskikunnostuksissa 4
5. Hossanjoen melontaolosuhteita koskevat havainnot ja suositukset 9
5.1 Yleiset havainnot kunnostuksesta melonnan kannalta tähän mennessä 9
5.2 Pystynkosken havainnot ja suositukset 9
5.3 Muut kosket 11
6. Jatkosuunnittelu ja yhteistyö 12
6.1 Pystynkosken ja muiden koskien jatkosuunnittelu 12
6.2 Yhteistyön toteutusvaihtoehdot 12
6.3 Käytännön järjestelyt ja reittikuvausten päivittäminen 13
Liitteet 13

1. Lausunnon valmistelijat ja asiantuntijatausta

Lausunnon valmistelusta on vastannut Heikki Rauatmaa Suomen Melonta- ja Soutuliiton koskimelonnan olosuhdetyöryhmästä. Lausunnon on liiton puolesta hyväksynyt koulutus- ja harrastekoordinaattori Kai Lindqvist, jonka tehtäväalueeseen kuuluu retki- ja virkistysmelonnan edunvalvonta. Lindqvist on myös melonut Hossanjoen kosket ennen meneillään olevaa kunnostushanketta.

Suomen Melonta- ja Soutuliitto toimii suomalaisten melonta- ja soutuyhteisöjen keskusjärjestönä ja valvoo 119 jäsenseuransa noin 13 000 henkilöjäsenen yhteisiä etuja. Koskimelonnan olosuhdetyöryhmän tavoitteena on edistää koskimelonnan harrastus- ja kilpailumahdollisuuksia Suomessa. Olosuhdetyöryhmällä on asiantuntemusta koskien ennallistamisen ja kunnostamisen suunnittelusta ja toteutuksesta, ja se on valmis osallistumaan Hossanjoen kunnostushankkeen jatkosuunnitteluun.

2. Lausuntopyyntö ja lausunnon tarkoitus

Lausunto on laadittu Hossanjoen kunnostushankkeen tilaajan edustajan, ympäristötarkastaja Jukka Korhosen, toimittaman lausuntopyynnön sekä hänen ja Heikki Rauatmaan välillä käytyjen puhelinkeskustelujen perusteella.

Lausuntopyynnön mukaan kunnostussuunnitelma käsittää Hossanjoen Hossanjärveltä Tormuanjärvelle, Alajoen Tormuanjärveltä Kokkojärveen sekä Alanteenjärvestä Alajokeen laskevan Saarijoen. Kunnostuksen tavoitteena on parantaa Hossanjoen ekologista tilaa ja vesiluonnon monimuotoisuutta erityisesti vaelluskalojen, kuten taimenen, lisääntymis- ja poikasalueita kehittämällä. Kunnostussuunnitelman lähtökohtana on, etteivät kunnostustoimenpiteet merkittävästi heikennä joen melontamahdollisuuksia tai muuta virkistyskäyttöä.

Kirjallinen lausuntopyyntö kohdistuu ensisijaisesti Pystynkosken melontaolosuhteisiin. Jukka Korhosen kanssa käydyissä puhelinkeskusteluissa sovittiin lisäksi, että lausunnossa voidaan mahdollisuuksien mukaan esittää melontaa koskevia havaintoja ja suosituksia myös muista Hossanjoen koskista. Lausuntopyynnössä toimitettu kunnostuksen jälkeistä tilannetta kuvaava kohdekohtainen aineisto koski kuitenkin vain Pystynkoskea. Tämän vuoksi lausunnon koskikohtainen tarkastelu on rajattu Pystynkoskeen. Muiden Hossanjoen ja Alajoen koskien melontaolosuhteiden ja muutostarpeiden arviointi edellyttää ajantasaista kuva-aineistoa ja mahdollisesti maastokäyntiä.

Lausunnon tarkoituksena on arvioida toteutettujen kunnostustoimenpiteiden vaikutuksia koskien melottavuuteen sekä esittää suosituksia melontaolosuhteiden huomioon ottamiseksi kunnostustöiden jatkuessa. Osa Hossanjoen koskista on jo kunnostettu ja osa on vielä kunnostamatta. Jukka Korhosen kanssa käytyjen keskustelujen perusteella myös jo kunnostettuihin koskiin voidaan tarvittaessa tehdä melontaolosuhteita parantavia muutoksia.

Lausunto on luonteeltaan yleispiirteinen, koska sen valmistelun yhteydessä ei saatu järjestettyä maastokatselmusta tai koemelontaa. Tämän vuoksi lausunnossa ei esitetä yksittäisten kivien sijoittelua tai muita yksityiskohtaisia ratkaisuja. Tarkemmat kohdekohtaiset ratkaisut tulee

määritellä hankkeen tilaajan, suunnittelijoiden ja melonta-asiantuntijoiden yhteistyönä. Melontaa koskevat kohdekohtaiset ehdotukset ja yleiset periaatteet tulee sovittaa yhteen kunnostussuunnitelman kokonaisuuden sekä hankkeen ekologisten ja kalataloudellisten tavoitteiden kanssa. Tässä lausunnossa ei arvioida ehdotusten virtausteknisiä vaikutuksia, rakenteiden tulvankestävyyttä eikä kokonaisvaikutuksia poikas- ja kutualueisiin. Näistä arvioista vastaavat hankkeen suunnittelijat. Kunnostussuunnitelman mukaisesti tavoitteena tulee samalla olla, etteivät kunnostustoimenpiteet heikennä joen melontaolosuhteita tai muuta virkistyskäyttöä.

Hossanjoki on luonteeltaan paljon koskia sisältävä retkimelontareitti. Kosket ovat ennen nykyisiä kunnostustoimenpiteitä olleet käytettävissä olevien kuvausten ja melontakokemusten perusteella pääosin suhteellisen helposti laskettavia. Kosket muodostavat osan yhtenäisestä jokireitistä, minkä vuoksi arvioinnissa painotetaan niiden hallittua läpilaskettavuutta retkimelontaan soveltuvalla kalustolla myös kunnostusten jälkeen. Arvioinnissa kiinnitetään erityistä huomiota päävirran ja laskulinjojen jatkuvuuteen, havaittavuuteen ja suunnanmuutoksiin, veden riittävään syvyyteen sekä koskien turvallisuuteen.

3. Käytettävissä ollut aineisto ja tiedot

Lausunto perustuu seuraavaan aineistoon:

- Hossanjoen ja Alajoen täydennyskunnostussuunnitelma
  - dokumentti sisältää tekstimuotoisen kuvauksen suunnitelmasta ja
  - ennen kunnostusta otetut valokuvat ja niihin merkityt kunnostustoimenpiteet.
- kunnostuksen jälkeen otetut ilmakuvat Pystynkoskesta
- Jukka Korhosen kanssa käydyt puhelinkeskustelut
- ote Metsähallituksen Hossan vesiretkeilyoppaasta Pystynkosken osalta

Käytettävissä ollut aineisto ei sisällä yksityiskohtaisia tietoja koskien vedenkorkeuksista, virtaamista, syvyyksistä tai kunnostusrakenteiden mitoista ja korkeustasoista. Myöskään kattavaa vedenpinnan tasolta kuvattua aineistoa kunnostuksen jälkeisestä tilanteesta ei ole ollut käytettävissä. Lausunnossa esitetyt havainnot ja suositukset ovat siten aineistoon perustuvia asiantuntija-arvioita. Hossanjoen virtaamaolosuhteita on arvioitu suuntaa antavasti Suomen ympäristökeskuksen vesistömallijärjestelmän Hossanjärvi–Luusua-havaintopaikan virtaamatietojen perusteella:
https://wwwi2.ymparisto.fi/i2/59/l595221001y/wqfi.html

Lausunnon laatimisen tueksi on myös haastateltu puhelimitse kahta Hossanjoen melonutta henkilöä. Toinen haastateltava oli melonut joen suuremman ryhmän kanssa retkikajakilla kesäkuun puolivälissä 2026. Lähtötietojen perusteella tehdyn arvion mukaan siihen mennessä hankkeessa oli kunnostettu (vuoden 2025 aikana) Selkoskyläntien pohjoispuolella sijaitsevat Niskakoski, Kuusikoski, Kaivoskoski, Leveänkoski ja Vääräkoski. Loput koskista ovat melontahetkellä olleet kunnostamatta. Toinen haastateltava (Kai Lindqvist) oli melonut joen avokanootilla ja retkikajakilla joitakin vuosia ennen nykyisen kunnostushankkeen aloittamista.

4. Melontaolosuhteiden arvioinnin lähtökohdat

4.1 Melonta Hossanjoen tyyppisillä jokireiteillä

Tässä luvussa kuvataan lyhyesti Hossanjoen kaltaisilla jokireiteillä harjoitettavia melontamuotoja ja niiden olosuhdetarpeita. Taustakuvauksen tarkoituksena on auttaa lukijaa ymmärtämään, millä tavoin koskia käytetään melonnassa ja miksi erilaiset käyttötavat on tarpeen ottaa huomioon melontaolosuhteiden arvioinnissa.

Koskissa melotaan erilaisilla kajakeilla ja avokanooteilla sekä packrafteilla eli reppulautoilla ja SUP-laudoilla. Käytettävä kalusto, melojan taitotaso ja toiminnan tavoite vaikuttavat siihen, millaisia vaatimuksia kosken olosuhteille asetetaan.

Retkimelonnassa kosket muodostavat usein osan pidemmästä jokireitistä. Meloja voi taitojensa, kalustonsa ja kosken vaativuuden mukaan laskea kosken tai ohittaa sen maitse kalustoa vetäen tai kantaen. Retkimelonnan kannalta keskeisiä ovat kosken yleinen läpikulkukelpoisuus, selkeä ja yhtenäinen laskulinja sekä tarvittaessa turvalliset rantautumis-, ohitus- ja vesillelaskupaikat.

Koskimelonnassa hyödynnetään koskien vaihtelevia virtauksia ja niiden muodostamia piirteitä. Meloja voi liikkua hallitusti päävirran, akanvirtojen, virranrajojen, aaltojen ja muiden virtausmuotojen välillä. Akanvirrat mahdollistavat muun muassa pysähtymisen, ryhmän kokoamisen, alapuolisen koskiosuuden tarkastelun ja kosken eri osien välillä liikkumisen.

Koskien melottavuus, vaativuus ja käyttömahdollisuudet muuttuvat virtaaman ja vedenkorkeuden mukaan. Matalalla vedellä laskulinja voi muuttua liian matalaksi tai kiviseksi. Suuremmalla virtaamalla puolestaan virtausnopeus ja eri virtausmuotojen voimakkuus kasvavat. Monet Suomen koskimelontakohteet ovatkin melottavissa vain tietyissä virtaamaolosuhteissa, tyypillisimmin korkean veden aikana.

Hossanjoen tarkastelussa painottuu joen käyttö retkimelontareittinä. Arvioinnissa korostuvat siten koskien läpikulkukelpoisuus, laskulinjan jatkuvuus ja havaittavuus sekä mahdollisuus rantautua ennen vaativia kohtia, ohittaa ne maitse ja palata kosken alapuolella takaisin vesille. Lisäksi huomioidaan koskien mahdollinen käyttö varsinaiseen koskimelontaan.

4.2 Yleistä melonnan huomioon ottamisesta koskikunnostuksissa

Tässä luvussa esitettyjen periaatteiden tarkoituksena on auttaa hankkeen tilaajaa, suunnittelijoita ja kunnostustöiden toteuttajia tunnistamaan melontaan vaikuttavat keskeiset suunnittelukysymykset. Periaatteita voidaan hyödyntää Hossanjoen ja Alajoen koskien jatkosuunnittelussa sekä suunnitelmien ja toteutusratkaisujen tarkistamisessa. Periaatteiden merkitys korostuu erityisesti silloin, jos melonta otetaan huomioon tämän lausunnon pohjalta ilman Suomen Melonta- ja Soutuliiton laajempaa kohdekohtaista osallistumista.

Periaatteita tulee soveltaa kunkin kosken ominaispiirteet ja eri virtaamatilanteet huomioon ottaen sekä yhteensovittaa kunnostuksen ekologisten, kalataloudellisten, virtausteknisten ja rakenteellisten tavoitteiden kanssa.

Virtavesien kunnostuksessa uoman rakennetta ja virtausolosuhteita voidaan muuttaa merkittävästi esimerkiksi kiveämällä, muodostamalla soraikkoja, lisäämällä puumateriaalia, avaamalla sivu-uomia ja muuttamalla veden jakautumista uoman eri osiin. Toimenpiteet voivat vaikuttaa kosken turvallisuuteen, melottavuuteen, laskulinjoihin, veden syvyyteen sekä melojan mahdollisuuksiin havaita ja hallita kosken läpi kulkeva reitti.

Melontaan soveltuvan kosken yleiset ominaisuudet
Melonnan huomioon ottaminen on Suomessa perinteisesti saatettu ymmärtää suorien, syvien ja helposti laskettavien väylien muodostamiseksi koskiin. Tällainen ratkaisu voi palvella osaa melojista, erityisesti silloin, kun tavoitteena on mahdollisimman helppo ja ennakoitava kosken läpilasku. Melojien tarpeet ja toiveet kuitenkin vaihtelevat. Monet melojat arvostavat vaihtelevaa uomarakennetta, mutkittelevaa laskulinjaa, suuria luonnonkiviä, akanvirtoja, aaltoja ja muita virtausmuotoja, jotka tekevät koskesta monipuolisen ja kiinnostavan.

Suora, syvä ja vähäkivinen väylä voi keskittää huomattavan osan kosken virtaamasta yhteen uomaan ja vähentää mahdollisuuksia ylläpitää uoman muissa osissa vaihtelevia virtausolosuhteita sekä toimivia poikas- ja kutualueita. Myös lausuntopyynnössä on toivottu tämän mahdollisen vaikutuksen huomioon ottamista melontaa koskevissa ehdotuksissa.

Melonnan kannalta toimivan kosken ei siten tarvitse olla suora tai vähäkivinen. Luonnonmukainen ja rakenteeltaan vaihteleva koski voi soveltua hyvin melontaan ja samalla tarjota suoraa ja tasalaatuista väylää paremmat mahdollisuudet melonnan sekä ekologisten ja kalataloudellisten tavoitteiden yhteensovittamiseen. Tämän vuoksi vaihteleva uomarakenne on usein tavoiteltava ratkaisu myös kunnostuksen kokonaisuuden kannalta.

Koskessa voi olla mutkitteleva laskulinja, suuria luonnonkiviä, syvyysvaihtelua, akanvirtoja, aaltoja ja muita virtausmuotoja. Olennaista on, että koskeen muodostuu käytettävään kalustoon ja kohteen luonteeseen soveltuva, havaittava ja yhtenäinen laskulinja. Melojalla tulee olla riittävästi tilaa ja aikaa havaita esteet sekä tehdä tarvittavat suunnanmuutokset.

Kosken läpikulkukelpoisuus ei yksin riitä kuvaamaan melontaolosuhteiden toimivuutta. Arvioinnissa tulee huomioida myös päävirran jatkuvuus, veden riittävä syvyys, hallittujen suunnanmuutosten mahdollisuus sekä akanvirrat ja muut rauhallisemman veden alueet. Akanvirrat mahdollistavat muun muassa pysähtymisen, ryhmän kokoamisen, alapuolisen koskiosuuden tarkastelun ja kosken laskemisen vaiheittain.

Kaikkia melojia ja melontamuotoja yhtä hyvin palvelevaa koskea on käytännössä vaikea toteuttaa, sillä tavoiteltavat olosuhteet vaihtelevat käytettävän kaluston, melojan taitotason ja melonnan tarkoituksen mukaan. Kunnostuksessa on siksi perusteltua painottaa kohteen luonteeseen ja pääasialliseen melontakäyttöön soveltuvaa ratkaisua sekä mahdollisuuksien mukaan säilyttää kosken rakenteellinen ja virtauksellinen monipuolisuus.

Kiveäminen ja laskulinjan muodostuminen
Kiveämisessä tulee kiinnittää huomiota kivien sijoitteluun, kokoon, muotoon ja korkeuteen suhteessa vedenpintaan. Pääuomassa ja melottavan laskulinjan läheisyydessä tulee ensisijaisesti

käyttää luonnonkiviä, joissa ei ole melojalle, veden varaan joutuneelle henkilölle tai melontakalustolle vaarallisia teräviä särmiä. Louhittu kiviaines sisältää useimmiten teräviä särmiä, minkä vuoksi sen käyttöä koskikunnostuksissa tulisi välttää.

Päävirtaan sijoitetut tai matalalla vedellä juuri vedenpinnan alapuolelle jäävät kivet voivat vaikeuttaa laskulinjan havaitsemista ja muodostaa törmäys- tai kiilautumisvaaran. Melontaolosuhteisiin vaikuttavat myös tiheät kiviryhmät, koko uoman poikki ulottuvat rakenteet sekä kohdat, joissa virtaus suuntautuu voimakkaasti rantaa, kiveä tai muuta rakennetta kohti.

Melonnan kannalta ongelmallisia voivat olla niin sanotut ”kivipelloiksi” tai ”tukkoon kivetyiksi” kuvatut kosket, joissa suurehkoja ja melko tasakokoisia kiviä on sijoitettu tiheästi ja suhteellisen tasaisesti koko uoman leveydelle. Tällöin päävirta voi hajautua lukuisiin kivien välisiin pieniin virtauksiin eikä koskeen muodostu selvästi erottuvaa, yhtenäistä ja riittävän syvää laskulinjaa. Vaikka vettä virtaisi koko kosken leveydeltä, kivien välinen vesisyvyys voi jäädä melontaan riittämättömäksi. Tämänkaltaista kiveämistä esiintyy Suomessa erityisesti pohjapatojen yhteydessä, mutta sitä on käytetty myös muissa koskikunnostuksissa ja padonpurkuhankkeissa.

Melontaolosuhteiden kannalta toimivammassa ratkaisussa kiveäminen on yleensä vaihtelevaa ja kiviryhmien yhteyteen muodostuu selkeä päävirta sekä kosken luonteeseen soveltuva, riittävän syvä laskulinja. Tasasyvyisen ja rakenteeltaan yhdenmukaisen uoman sijaan tarkoituksenmukainen syvyysvaihtelu sekä syvimmän uomankohdan vaihteleva sijainti voivat monipuolistaa uoman rakennetta ja siinä muodostuvia virtausolosuhteita. Vaihteleva kiveäminen ei siten palvele ainoastaan melontaa, vaan voi tarjota myös paremmat lähtökohdat uoman rakenteellisen ja virtauksellisen monipuolisuuden muodostumiselle.

Leveät ja useampihaaraiset kosket
Leveissä tai useampihaaraisissa koskissa melottavaa uomaa ei ole tarpeen muodostaa kosken koko leveydelle tai kaikkiin uomahaaroihin. Melonnan kannalta voi olla tarkoituksenmukaista keskittää riittävä virtaama yhteen selkeään, yhtenäiseen ja riittävän syvään laskulinjaan.

Näin käytettävissä oleva virtaama voidaan hyödyntää tehokkaasti ilman, että vettä tarpeettomasti jaetaan useaan syvään uomaan tai ohjataan pois esimerkiksi poikasalueilta ja muilta kunnostuksen kannalta keskeisiltä alueilta. Muissa uomahaaroissa voidaan tällöin painottaa ekologisia ja kalataloudellisia kunnostustoimenpiteitä.

Muut uomahaarat voivat jäädä melonnan kannalta kausiluonteisiksi siten, että ne ovat läpilaskettavissa vain suuremmilla virtaamilla. Niitä ei tarvitse mitoittaa tavanomaisella kesävirtaamalla melottaviksi, mutta niiden mahdollinen käyttö vaihtoehtoisina laskureitteinä ja siihen liittyvät turvallisuustekijät tulee ottaa suunnittelussa huomioon. Kausiluonteinen melottavuus voi samalla helpottaa melonnan ja kalataloudellisten kunnostustavoitteiden yhteensovittamista.

Virtaaman ja vedenkorkeuden vaihtelu
Melontaolosuhteita tulee tarkastella eri virtaama- ja vedenkorkeustilanteissa. Vähäisellä virtaamalla melontaa voivat vaikeuttaa uoman mataluus ja veden hajaantuminen laajalle alueelle

tai useisiin uomiin. Suuremmalla virtaamalla puolestaan korostuvat virtausnopeus, virtauksen leviäminen uomassa sekä virtauksen suuntautuminen kohti rantoja, kiviä tai muita rakenteita.

Yhdessä virtaamatilanteessa toimiva ratkaisu ei välttämättä ole toimiva kaikissa olosuhteissa. Tästä syystä laskulinjan syvyyttä, havaittavuutta ja turvallisuuteen vaikuttavia rakenteita tulisi mahdollisuuksien mukaan arvioida useammassa virtaamatilanteessa.

Puuaineksen käyttö

Hossanjoen kunnostussuunnitelmassa puuaineksen lisääminen on esitetty yhtenä mahdollisena kunnostusmenetelmänä. Tässä lausunnossa ei arvioida puuaineksen lisäämisen ekologista tarvetta tai tarkoituksenmukaisuutta Hossanjoella, vaan tarkastellaan ainoastaan sen mahdollista vaikutusta melontaan ja muiden joella liikkuvien ihmisten turvallisuuteen.

Puuaineksen ekologisten hyötyjen ja joella liikkuvien ihmisten turvallisuuden yhteensovittaminen on yksi virtavesikunnostuksen haastavista kysymyksistä. Puuaineksen käytöllä on havaittu myönteisiä ekologisia vaikutuksia osassa kunnostuskohteista. Se voi lisätä uoman rakenteellista ja virtauksellista vaihtelua, muodostaa uusia elinympäristöjä sekä parantaa kalojen ja muiden vesieliöiden elinolosuhteita. Vaikutukset ovat kuitenkin kohdekohtaisia ja riippuvat muun muassa puuaineksen määrästä, rakenteesta ja sijoittelusta.

Puuaineksen sijoittelun ja kiinnityksen suunnittelussa on tärkeää tunnistaa vesillä liikkuville ja veden varaan joutuneille henkilöille mahdollisesti aiheutuvat riskit. Jos näitä riskejä ei tunnisteta riittävästi tai jos tulvat ja jäät muuttavat puuaineksen asentoa, rakenteesta voi muodostua merkittävä vaaratekijä. Virtaava vesi pääsee kulkemaan runkojen ja oksien välistä, mutta ihminen sekä kajakki tai kanootti voivat takertua tai kiilautua rakenteeseen ja jäädä veden paineen vaikutuksesta sitä vasten tai veden alle. Puihin ja muihin vettä läpäiseviin esteisiin takertumisen tiedetään aiheuttaneen maailmalla vakavia ja myös kuolemaan johtaneita onnettomuuksia. Suomen Melonta- ja Soutuliiton tiedossa on virtaavissa vesissä sattuneita vaaratilanteita, joissa veden varaan joutunut henkilö on takertunut tai kiilautunut puuainekseen.

Puuta ei tule sijoittaa pääasialliselle laskulinjalle, uoman poikki ulottuvaksi esteeksi tai kohtaan, johon voimakas virtaus voi kuljettaa veden varaan joutuneen henkilön. Erityistä varovaisuutta tulee noudattaa ulkokaarteissa, kapeikoissa sekä pudotusten ja muiden kiivasvirtaisten kohtien alapuolella. Myös vedenpinnan alapuolelle jäävät oksat ja juurakot sekä puiden väliset aukot voivat muodostaa vaikeasti havaittavia vaarakohtia.

Rungot ja muu pitkä puuaines tulee mahdollisuuksien mukaan sijoittaa virran suuntaisesti siten, etteivät ne muodosta uoman poikki ulottuvaa estettä tai ohjaa veden varaan joutunutta henkilöä rakennetta vasten. Sijoittelussa ja kiinnityksessä tulee ottaa huomioon erilaiset virtaama-, tulva- ja jääolosuhteet, puuaineksen mahdollinen siirtyminen sekä ajopuun ja roskien kerääntyminen rakenteeseen. Mahdolliset köydet tai muut kiinnitysrakenteet eivät saa muodostaa takertumisvaaraa.

Puuaines tulisi ensisijaisesti sijoittaa pääasiallisen laskulinjan ulkopuolelle. Sivu-uomia ja matalia uomanosia ei kuitenkaan tule automaattisesti pitää turvallisina sijoituspaikkoina, sillä ne voivat

toimia melontareitteinä tai muuttua voimakkaasti virtaaviksi suuremmilla virtaamilla. Puuaineksen soveltuva sijoituspaikka, suuntaus ja kiinnitys tulee ratkaista kohdekohtaisesti uoman käytön ja virtausolosuhteiden perusteella. Rakenteiden pysyvyyttä ja turvallisuutta on lisäksi tarpeen seurata kunnostuksen jälkeen.

Yhteistyö ja arviointi maastossa

Melontaan liittyvät tarpeet on perusteltua tunnistaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja sovittaa osaksi kunnostuksen muuta suunnittelua. Toimivimmat ratkaisut voidaan yleensä löytää kunnostuksen suunnittelijoiden, toteuttajien, melonta-asiantuntijoiden ja paikalliset melontaolosuhteet tuntevien melojien yhteistyönä.

Suunnitelma-, kuva- ja videoaineiston lisäksi rakenteita on tarpeen arvioida maastossa. Yksittäisten kivien sijainti ja pienetkin korkeuserot voivat vaikuttaa olennaisesti virtauksen suuntaan, veden syvyyteen ja laskulinjan toimivuuteen. Vastaavasti melonnan kannalta vähäisiltä vaikuttavat rakenteet voivat olla hyvin merkityksellisiä kalojen elinympäristöjen kannalta.

Mahdollisuuksien mukaan melontaan vaikuttavat rakenteet tulisi tarkastaa työn aikana ennen työkoneiden poistumista kohteelta. Tarvittaessa arviointia voidaan täydentää koemelonnalla sopivissa virtaamaolosuhteissa. Näin havaitut ongelmat voidaan korjata esimerkiksi yksittäisiä kiviä siirtämällä tai laskulinjaa hienovaraisesti muokkaamalla.

Melonnan huomioon ottamisen tarkistuslista

Tarkistuslistan tarkoituksena on auttaa tunnistamaan ja arvioimaan koskikunnostuksen suunnitteluratkaisujen mahdollisia vaikutuksia melontaolosuhteisiin. Luetteloa sovelletaan kohteen ominaispiirteiden, käyttötarkoituksen ja virtaamaolosuhteiden mukaan. Kaikki luettelon kohdat eivät ole merkityksellisiä jokaisessa koskessa, eikä niitä ole tarkoitettu sellaisinaan noudatettaviksi ehdottomina vaatimuksina.

Suunnittelu- ja toteutusratkaisuja arvioitaessa voidaan tarvittaessa tarkastella ainakin seuraavia kysymyksiä:

- Onko kosken läpi osoitettavissa selkeä ja yhtenäinen laskulinja?
- Onko laskulinjassa riittävästi vettä tarkasteltavissa virtaamaolosuhteissa?
- Onko melojalla riittävästi tilaa ja aikaa havaita esteet ja tehdä tarvittavat suunnanmuutokset?
- Onko laskulinjalla vaikeasti havaittavia vedenalaisia kiviä tai muita esteitä?
- Muodostavatko kivet, kiviryhmät tai rakenteiden väliset aukot törmäys-, takertumis- tai kiilautumisvaaroja?
- Suuntautuuko voimakas virtaus rantaa, kiviryhmää, puuainesta tai muuta rakennetta kohti?
- Onko puuaines sijoitettu ja kiinnitetty siten, ettei se aiheuta vaaraa melojalle tai muulle veden varaan joutuneelle henkilölle?
- Ovatko rantautuminen ja kosken ohittaminen maitse tarvittaessa mahdollisia?
- Onko ratkaisun toimivuutta arvioitu eri virtaama- ja vedenkorkeustilanteissa?

- Onko melontaa koskeva ratkaisu sovitettu yhteen vedenjaon sekä ekologisten ja kalataloudellisten kunnostustavoitteiden kanssa?
- Voidaanko rakenteita vielä tarkistaa ja tarvittaessa muuttaa ennen työkoneiden poistumista kohteelta?
- Tarvitaanko kohteessa maastokatselmus, paikallisen melojan arvio tai koemelonta?

5. Hossanjoen melontaolosuhteita koskevat havainnot ja suositukset

5.1 Yleiset havainnot kunnostuksesta melonnan kannalta tähän mennessä

Lausunnon pyytäjältä saadun tiedon mukaan jo toteutettujen kunnostusten suunnittelussa ja toteutuksessa on kuultu paikallista melonta-alan yrittäjää, ja hänen esittämiään näkemyksiä on otettu huomioon. Kunnostushankkeelle ja sen vastuuhenkilöille on kuitenkin esitetty myös kriittisiä huomioita ainakin Pystynkosken kunnostustoimenpiteiden vaikutuksista melontaolosuhteisiin.

Puhelinhaastattelun perusteella Hossanjoen kosket olivat kesäkuun puolivälissä 2026 pääosin melottavissa retkikajakeilla. Laskulinjojen tunnistaminen oli kuitenkin ollut paikoin vaikeaa, erityisesti leveämmissä koskissa. Melojat olivat myös törmänneet kiviin, minkä seurauksena kajakkeja oli kaatunut ja melojia joutunut veden varaan. Lisäksi koskissa oli matalia kohtia, joissa kajakkeja oli jouduttu vetämään.

Hossanjärvi–Luusua-havaintopaikan tietojen perusteella virtaaman arvioidaan olleen melonta-ajankohtana noin 20–30 m³/s eli tavanomaista kesäajan virtaamaa suurempi. Arvio on suuntaa antava, sillä käytettävissä ei ole ollut Hossanjoen koskikohtaisia virtaama- tai vedenkorkeustietoja kyseiseltä ajankohdalta.

Toisen haastateltavan mukaan Hossanjoen kosket olivat ennen nykyistä kunnostushanketta melottavissa avokanootilla ja täyteen lastatulla retkikajakilla ilman merkittäviä vaikeuksia myös vähemmän kokeneelle melojalle. Laskulinjat olivat pääosin selkeitä, suunnanmuutokset riittävän loivia ja vesisyvyys melontaan riittävä. Melonta-ajankohdan virtaamasta ei kuitenkaan ollut käytettävissä tietoa, joten havaintoa ei voida suoraan verrata kesäkuun 2026 olosuhteisiin.

5.2 Pystynkosken havainnot ja suositukset

Pystynkoski jakautuu lausuntopyynnön mukaan läntiseen pääuomaan ja itäiseen sivu-uomaan.

Kesäkuussa 2026 Pystynkosken ennen kunnostusta meloneen haastateltavan mukaan läntinen haara soveltui hyvin retkimelontaan. Laskulinja oli selkeä, ja suuret aallot tekivät koskesta kiinnostavan mutta hallittavan laskettavan. Haastateltavan ryhmä piti toivottavana, että nämä ominaisuudet säilyisivät myös kunnostuksen jälkeen. Vuoden 2026 kunnostustyöt alkoivat tiedotteen mukaan elokuun lopussa, joten haastateltavan havainnot kuvaavat kunnostusta edeltänyttä tilannetta.

Ennen nykyistä kunnostushanketta laaditussa Hossan vesiretkeilyoppaassa melontakelpoiseksi on mainittu ainoastaan alavirtaan katsottuna oikeanpuoleinen eli läntinen haara. Alavirtaan

katsottuna vasemmanpuoleista eli itäistä haaraa ei ole oppaassa kuvattu melontareitiksi. Vesiretkeilyoppaan tieto sekä länsihaaran jyrkempi ja vuolaampi luonne puoltavat länsihaaran tarkastelemista Pystynkosken ensisijaisena melontareittinä.

Lausuntopyynnön mukaan itähaaraan on kaivettu 3,5–4,0 metriä leveä syvennetty uoma ja länsihaaraan on siirretty suuria kiviä virtauksen hidastamiseksi. Ilmakuvissa on lisäksi nähtävissä rakennettuja poikaskivi- ja kutusoraikkoalueita.

Käytettävissä olevista ilmakuvista ei ole voitu luotettavasti tunnistaa uomaan mahdollisesti sijoitettua puuainesta. Mahdollisen puuaineksen sijainti, suuntaus, kiinnitys ja vaikutukset melontaturvallisuuteen tulee tämän vuoksi tarkistaa maastossa. Erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, sijoittuuko puuainesta laskulinjalle tai kohtiin, joihin voimakas virtaus voi kuljettaa melojan tai muun veden varaan joutuneen henkilön.

Toimenpiteet ovat muuttaneet uomien rakennetta, ja niiden voidaan arvioida vaikuttaneen myös veden jakautumiseen ja melonnan mahdollisiin laskulinjoihin. Vaikutusten laajuutta tai käytännön merkitystä melontaolosuhteille ei kuitenkaan ole voitu arvioida luotettavasti ilman maastokatselmusta ja koemelontaa.

Lausuntopyynnössä pyydetään näkemystä ja tarvittaessa muutosehdotuksia Pystynkosken molempien haarojen saattamiseksi melontakelpoisiksi. Samalla on pyydetty huomioimaan, että suora, leveä ja vähäkivinen väylä voi keskittää siihen huomattavan osan kosken virtaamasta ja vähentää veden riittävyyttä hitaamman virtauksen alueilla sijaitsevilla poikasalueilla.

Tässä lausunnossa esitetty suositus poikkeaa osittain molempien haarojen melontakelpoisuuteen perustuvasta lähtökohdasta. Käytettävissä olevien tietojen perusteella ei pidetä välttämättömänä muodostaa molempiin haaroihin keskenään vastaavia melontareittejä. Alustavan arvion mukaan melonnan tarpeet ja kunnostuksen muut tavoitteet voivat olla tarkoituksenmukaisemmin yhteensovitettavissa keskittämällä ensisijainen melontareitti länsihaaraan. Itähaaran nykyinen melontakäyttö ja tarve sen säilyttämiseen vaihtoehtoisena laskureittinä tulee kuitenkin selvittää ennen lopullisen ratkaisun tekemistä.

Jatkosuunnittelussa suositellaan selvitettäväksi mahdollisuutta muodostaa länsihaaraan kosken luonteeseen soveltuva, yhtenäinen ja riittävän syvä laskulinja, joka mahdollistaa hallitut suunnanmuutokset. Laskulinjan ei tarvitse olla suora, leveä tai vähäkivinen, vaan länsihaaran aikaisemmat melonnalliset ominaisuudet, kuten selkeä reitti, vuolas virtaus ja aallot, tulisi mahdollisuuksien mukaan säilyttää.

Itähaarassa voitaisiin vastaavasti painottaa ekologisia ja kalataloudellisia kunnostustoimenpiteitä. Jos paikallistuntemuksen, maastokatselmuksen tai koemelonnan perusteella itähaaralla todetaan olevan merkitystä vaihtoehtoisena laskureittinä, myös sen läpikulkukelpoisuus tulee ottaa jatkosuunnittelussa huomioon. Itähaaraan ei kuitenkaan välttämättä ole tarpeen muodostaa länsihaaraa vastaavaa, yhtä syvää ja vuolasta melontareittiä.

Puhelinkeskusteluissa saadun tiedon mukaan länsihaaraa on tarkoitus kehittää erityisesti suurikokoisten kalojen elinympäristöksi. Melontaolosuhteita koskevat toimenpiteet tulee sovittaa yhteen tämän tavoitteen sekä muiden länsihaaraa koskevien kunnostustavoitteiden kanssa.

Haarojen välinen vedenjako ja ehdotettujen toimenpiteiden toteuttamiskelpoisuus tulee arvioida osana virtausteknistä, ekologista ja kalataloudellista suunnittelua eri virtaamatilanteissa. Tavoitteena tulisi olla ratkaisu, jossa länsihaaraan muodostuu tarkoituksenmukainen melontareitti ilman, että veden tarpeeton keskittyminen siihen heikentää itähaaran tai länsihaaran muiden kunnostusalueiden toimivuutta.

Länsihaaran painottaminen ensisijaisena melontareittinä on lausunnon laatijan suositus. Suositusta tukevat vesiretkeilyoppaan aikaisempi reittikuvaus, länsihaaran jyrkempi ja vuolaampi luonne sekä haastattelussa saatu kuvaus länsihaaran aiemmasta melontakäytöstä. Näkemys ei välttämättä vastaa kaikkien melojien tarpeita, sillä tavoiteltavat melontaolosuhteet voivat vaihdella melontamuodon, käytettävän kaluston ja melojan taitotason mukaan.

Paikallistuntemuksen avulla tulee vielä selvittää, käytetäänkö itähaaraa melontareittinä ja onko sen säilyttäminen melontakelpoisena tarpeen esimerkiksi länsihaaraa helpompana tai eri virtaamaolosuhteisiin soveltuvana vaihtoehtoisena reittinä. Ratkaisua suositellaan tarkennettavaksi hankkeen suunnittelijoiden ja sellaisten paikallisten melojien yhteistyönä, joilla on kokemusta Pystynkosken melonnasta eri virtaamaolosuhteissa.

Pystynkosken kunnostuksen jälkeisiin ilmakuviin merkityt havainnot esitetään liitteissä 1 ja 2.

5.3 Muut kosket

Muiden koskien osalta käytettävissä ei ole ajantasaisia ilmakuvia, eikä kunnostussuunnitelman perusteella ole mahdollista päätellä luotettavasti toteutuksen jälkeisiä olosuhteita. Niitä koskevien havaintojen ja suositusten laatimisesta sovitaan erikseen ennen seuraavan kunnostuskauden alkua.

Vielä kunnostamattomien koskien suunnittelussa voidaan hyödyntää Hossan vesiretkeilyoppaan reitti- ja koskikuvauksia yhtenä lähtötietona. Mahdollisuuksien mukaan voidaan pyrkiä välttämään melojille tuttujen ja toimiviksi todettujen laskulinjojen tarpeetonta muuttamista, jos tämä voidaan sovittaa yhteen kunnostuksen muiden tavoitteiden kanssa. Nykyisten laskulinjojen säilyttämistä ei kuitenkaan ole tarkoitus pitää kunnostusta rajoittavana vaatimuksena.

Jos laskulinjoja on kunnostuksen tavoitteiden vuoksi tarpeen muuttaa olennaisesti, muutokset tulisi ottaa huomioon reitti- ja koskikuvausten päivittämisessä sekä melojille suunnattavassa tiedottamisessa.

6. Jatkosuunnittelu ja yhteistyö

6.1 Pystynkosken ja muiden koskien jatkosuunnittelu

Pystynkoskea koskevia suosituksia tulee tarkentaa hankkeen tilaajan, suunnittelijoiden, Suomen Melonta- ja Soutuliiton asiantuntijoiden sekä Pystynkosken paikallisen melontakäytön tuntevien melojien yhteistyönä.

Tarkemman arvioinnin tueksi Pystynkoskella suositellaan järjestettäväksi koemelonta keväällä tai alkukesällä 2027 sopivissa virtaamaolosuhteissa. Koemelonnassa tulisi mahdollisuuksien mukaan tarkastella molempien uomahaarojen melottavuutta, laskulinjoja ja mahdollisia muutostarpeita. Myös Hossanjoen ja Alajoen muiden jo kunnostettujen tai myöhemmin kunnostettavien koskien melontaolosuhteet ja mahdolliset muutostarpeet suositellaan arvioitaviksi ennen seuraavan kunnostuskauden yksityiskohtaista suunnittelua. Arvioinnissa voidaan hyödyntää ajantasaista kuva-, video- ja suunnitelma-aineistoa, maastokatselmuksia sekä mahdollisuuksien mukaan koemelontoja.

Hankkeen tilaaja ja suunnittelijat vastaavat melontaa koskevien suositusten yhteensovittamisesta kunnostussuunnitelmaan sekä varsinaisten toteutusratkaisujen suunnittelusta. Tässä yhteydessä tulee arvioida ehdotettujen ratkaisujen vaikutukset veden jakautumiseen, virtausolosuhteisiin sekä ekologisten ja kalataloudellisten kunnostustoimenpiteiden toimivuuteen.

6.2 Yhteistyön toteutusvaihtoehdot

Melonnan huomioon ottaminen kunnostusten jatkosuunnittelussa voidaan toteuttaa eri laajuisena yhteistyönä:

1. **Tiivis yhteistyö**
   Suomen Melonta- ja Soutuliiton asiantuntijat osallistuvat suunnitteluun, maastokatselmuksiin ja mahdollisuuksien mukaan koskien koemelontoihin. Ratkaisuja tarkennetaan yhteistyössä hankkeen tilaajan, suunnittelijoiden ja paikallisten melojien kanssa.
2. **Etäyhteistyöhön painottuva toimintatapa**
   Yhteistyö toteutetaan pääosin etäkokouksina sekä ajantasaisen kuva-, video- ja suunnitelma-aineiston perusteella. Tarkastelua voidaan tarvittaessa täydentää paikallisten melojien tai liiton asiantuntijoiden tekemillä maastohavainnoilla ja koemelonnoilla.
3. **Lausunnon periaatteisiin perustuva toteutus**
   Hankkeen tilaaja ja suunnittelijat huomioivat melonnan kunnostusten suunnittelussa ja toteutuksessa erityisesti luvussa 4.2 esitettyjen yleisten periaatteiden pohjalta ilman Suomen Melonta- ja Soutuliiton laajempaa kohdekohtaista osallistumista. Periaatteita tulee soveltaa kunkin kosken ominaispiirteet ja eri virtaamatilanteet huomioon ottaen. Tällöin vastuu periaatteiden kohdekohtaisesta soveltamisesta, niiden yhteensovittamisesta kunnostussuunnitelmaan ja hankkeen muihin tavoitteisiin sekä toteutusratkaisujen vaikutusten arvioinnista kuuluu hankkeen tilaajalle ja suunnittelijoille.

Toimintatapa voidaan valita kohdekohtaisesti, ja siinä voidaan myös yhdistellä edellä kuvattuja vaihtoehtoja.

6.3 Käytännön järjestelyt ja reittikuvausten päivittäminen

Yhteistyön laajuuteen vaikuttavat hankkeen tilaajan tarpeet, kunnostuskohteiden suunnitteluvaihe sekä Suomen Melonta- ja Soutuliiton asiantuntijaresurssit. Liiton virtavesien melontaolosuhteita koskeva asiantuntijatoiminta perustuu suurelta osin vapaaehtoistyöhön. Liiton asiantuntijat osallistuvat mahdollisuuksiensa mukaan maastokatselmuksiin, koemelontoihin ja muuhun hankeyhteistyöhön aika- ja henkilöresurssiensa puitteissa. Yhteistyön käytännön toteutuksesta, osallistujista, tarvittavista aineistoista ja aikataulusta sovitaan erikseen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Hossanjoen joki- ja koskikuvaukset on esitetty ennen nykyisiä kunnostuksia laaditussa Metsähallituksen Hossan vesiretkeilyoppaassa. Kunnostustöiden valmistuttua hankkeen tilaajan tulisi arvioida oppaan sekä muiden reitti- ja koskikuvausten ajantasaisuus ja päivittämistarve.

Laatinut:
Heikki Rauatmaa
Koskimelonnan olosuhdetyöryhmä
Suomen Melonta- ja Soutuliitto ry
Oulussa 31.10.2026

Hyväksynyt:
Kai Lindqvist
Koulutus- ja harrastekoordinaattori
Suomen Melonta- ja Soutuliitto ry
Helsingissä 1.11.2026

Liitteet

Liite 1. Pystynkosken länsihaara: ilmakuvaan perustuvat havainnot ja alustavat suositukset (Liite1_Pystynkoski_Lansi_SMSL-huomiot_20261031.pdf)

Liite 2. Pystynkosken itähaara: ilmakuvaan perustuvat havainnot ja alustavat suositukset (Liite2_Pystynkoski_Ita_SMSL-huomiot_20261031.pdf)